

Kestävä Varsinais-Suomi – yhdessä kohti vahvempaa huomista

Varsinais-Suomen maakuntaohjelma- ja
kumppanuustyön arviointi 2022–2025

**Varsinais-Suomen maakuntaohjelma- ja
kumppanuustyön arviointi 2022–2025**

Tekstit

Elmeri Leinonen, Varsinais-Suomen liitto ja
Varsinais-Suomen kumppanuusfoorumin kumppanuusverkostot

Kuvitus

Mika Lietzén

Johdanto

Varsinais-Suomen maakuntaohjelma on osa Varsinais-Suomen maakuntastrategiaa. Se kertoo, miten strategiaan kuuluvan maakuntasuunnitelman vuoteen 2040 saakka ulottuvia visioita (kuva 1) toteutetaan. Maakuntaohjelma laaditaan kuntien valtuustokausittain, eli neljän vuoden välein. Sen laatimisesta säädetään laissa alueiden kehittämisestä ja Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikan toimeenpanosta.

Varsinais-Suomen maakuntaohjelma 2022–2025 koostuu 18 tavoitteesta ja 44 toimenpiteestä. Toimenpiteiden määrä on runsas, sillä niiden taustalla on kokonainen maakunta monipuolisine toimijoineen, vahvuuksineen ja toiveineen. Toteutus vaatii siihen tarttuvalta toimijajoukolta, varsinaissuomalaisilta kumppanuusverkostoilta, yhteistä priorisointia ja suunnitelmallisuutta ohjelmakauden aikana. Lisäksi vaaditaan joustavuutta ja tahtoa kokeilla, ja haasteita kohdatessa uutta ajattelua, sopeutumista ja ratkaisukykyä.

RAKENNAMME KESTÄVIEN KUMPPANUUKSIEN VARSINAIS-SUOMEA

Toimimme Varsinais-Suomelle tärkeissä teemoissa yhdessä:
vastuullisesti, saavutettavasti, luotettavasti ja uteliaasti!

Visiomme on, että vuonna 2040 Varsinais-Suomi on:

- Puhtaiden ratkaisujen, innovaatioiden ja kestävän kasvun hiilineutraali edelläkävijä.
- Jokaiselle hyvinvoinnin mahdollisuuksia tarjoava yhteisöllinen maakunta.
- Yhdessä tekemisen ja tietoon perustuvien päätösten maakunta.
- Muutoksia ennakoiva ja kasvunakuinen digimaakunta.

Kuva 1: Varsinais-Suomen maakuntastrategia 2040+ rakentaa kestävien kumppanuuksien Varsinais-Suomea.

Varsinais-Suomen maakuntastrategia 2040+ on tutustuttavissa verkko-osoitteessa:

www.varsinais-suomi.fi/maakuntastrategia

Maakuntaohjelman 2022–2025 toteuttamiseen on osallistunut 20 kumppanuusverkostoa (kuva 2), joissa toimii suuri määrä asiantuntijoita. Maakuntastrategiakokonaisuuden tultua hyväksytyksi Varsinais-Suomen maakuntavaltuuston kokouksessa joulukuussa 2021, verkostot käynnistivät ohjelmaa tarkentavien toteutussuunnitelmien laatimisen, tunnistivat toimenpiteistä itselleen olennaiset ja muotoilivat niistä edistäviä tehtäviä. Verkostot ovat arvioineet vuosittain toimenpiteiden etenemisen tilaa omasta näkökulmastaan. Arvioinnit tehtiin kumppanuusverkostoissa ja niiden oman teeman näkökulmasta.

Tämä raportti kokoaa yhteen Varsinais-Suomen maakuntaohjelman 2022–2025 toteuttamisen tuloksia erityisesti kestävyysnäkökulmasta. Raportti käsittelee saavutettuja tuloksia maakuntaohjelmassa esitettyjen neljän vision kautta (kuva 1). Lopuksi toimenpiteiden toteutumista arvioidaan ekologisen-, taloudellisen- ja sosiaalisen kestävyden näkökulmasta.

Tarkempaa tietoa tuloksista saa vuosikohtaisista katsauksista, jotka löytyvät verkkosivuiltamme www.varsinais-suomi.fi/maakuntastrategia.

Avoimen tiedon verkosto	Vesien ja merien yhteistyöryhmä
Järjestöfoorumi ja MYR-järjestöjaosto	Varsinais-Suomen alueidenkäytön yhteistyöryhmä
Kansainvälisten asioiden foorumi	Varsinais-Suomen liiton saaristotoimikunta
Kulttuurifoorumi ja Varsinais-Suomen liiton kulttuuritoimikunta	MYR- koulutusjaosto
Matkailufoorumi	MYR- ilmastovastuujaosto
Ennakointiakatemia	MYR- elinkeinojaosto
Meriteollisuuden asiantuntijaryhmä	MYR- maaseutujaosto
Ruokakehittäjien foorumi	Varsinais-Suomen kulttuuriympäristöryhmä
Lääke- ja terveysteknologiaryhmä	Vesistökuunnostusverkosto
Varsinais-Suomen liikennejärjestelmäsuunnitelman seurantaryhmä	Lounais-Suomen metsäneuvosto

Kuva 2. Maakuntaohjelmaan 2022–2025 osallistuneet kumppanuusverkostot.

1. Puhtaiden ratkaisujen, innovaatioiden ja kestävän kasvun hiilineutraali edelläkävijä

*Varsinais-Suomen vision mukaan maakunta on vuonna 2040 puhtaiden ratkaisujen, innovaatioiden ja kestävän kasvun hiilineutraali edelläkävijä. Maakunta tarjoaa ratkaisuja Euroopan ja maailmanlaajuisen vihreän siirtymän tueksi. Laadukkaat ja luotettavat yhteistyöverkostot ovat hyvä paikka innovaatioiden synnyttämiseen. Ruokaketjua kehitetään jatkuvasti kohti Itämeren alueen ympäristö- ja ilmastokestävimpiä ratkaisuja. Varsinais-Suomessa liikutaan kestävästi ja sujuvasti, ja elämä on monipaikkaista, kunkin oman valinnan mukaan. Ohjelmakauden 2022–2025 aikana kumppanuustyöllä on saatu aikaan tärkeitä tuloksia, joilla maakuntaa on kehitetty kestävämpään suuntaan **ympäristön, maatalouden ja liikenteen** teemoissa.*

Ympäristölliset tavoitteet

Maakunnan ympäristöllisinä tavoitteina on ollut **vihreän siirtymän yhteistyö, kestävien toimintatapojen kaupallistaminen, yhteistyö kiertotaloudessa ja sen edistäminen koko maakunnassa sekä siirtyminen uusiutuvaan energiaan**. Vihreän siirtymän tavoitteena on kehittää globaalia liiketoimintaa kestäväksi uusien innovaatioiden ja sijoittajien yhteistyön avulla. Tavoitetta edistettiin haastamalla yrityksiä kasvattamaan TKI-investointeja, kehittämällä hiilineutraaleja ratkaisuja sekä järjestämällä ideakilpailuja ja kokeilualustoja esimerkiksi ruokaratkaisuihin. Energiaposiitiiviset ratkaisut, kuten aurinkoenergiaratkaisut, ja metsätalouden vesienhallinta ja -suojelu ovat askelia, joilla maakunnassa on kaupallistettu kestäviä toimintoja sekä parannettu ympäristön tilaa.

Kiertotaloudessa taloudellista hyötyä tuotetaan maapallon kantokyvyn rajoissa pitämällä materiaalit ja tuotteet kierrossa mahdollisimman pitkään. Kiertotaloutta on Varsinais-Suomessa parannettu julkisissa hankinnoissa kestäväillä ja innovatiivisilla ratkaisuilla, kuten puurakennushankkeilla, vastuullinen hankkija -koulutuksella, LCA-laskentaa (Life Cycle Assessment) edistämällä (hyödynnettiin esimerkiksi hotellimatkailuhankkeissa) sekä energiatehokkailla ratkaisuilla. Yhteistyötä lisättiin kiertotaloudessa muun muassa parantamalla sidosryhmien vuoropuhelua, kehittämällä kiertotalousekosysteemejä (kuten Lounaispuisto) sekä lisäämällä uusiutuvan energian määrää koko maakunnassa. Siirtymistä uusiutuvaan energiaan edistettiin esimerkiksi luodulla ilmastotiekartalla (2023), fossiilisten polttoaineiden käytön vähentymisellä lämmityksessä ja uusiutuvan energian kysynnän kasvulla.

- Aurinkosähkökohteiden määrä Varsinais-Suomessa kasvanut. Kohteita v. 2020: 8244 kpl ja v. 2024: 23 581 kpl. (Valonia)
- Varsinais-Suomen ilmastopäästöjen kehitys on kokonaisuudessaan ollut laskeva. Päästöt olivat v.2020: 2 458 100 tonnia (co2-ekv.) ja v. 2023: 2 181 900 tonnia (co2-ekv.). (Lounaistieto)

Maatalouden tavoitteet

Maatalouden tavoitteina ovat olleet **kestävien viljelysmenetelmien pilotointi, valuma-alueen seuranta- ja monitorointijärjestelmän kehittäminen, brändin luominen varsinaissuomalaisesta ruoasta sekä maatalouden materiaalivirtojen hyödyntämisen lisääminen**. Kestävien viljelysmenetelmien pilotoinnissa tarkoituksena on kokeilla uusia ratkaisuja sekä lisätä vaikuttavimpien

viljelysmenetelmien käyttöä ja vähentää ravinnevalumaa. Näillä kehityksillä voidaan vahvistaa kestävä ja kannattava alkutuotanto ja erottua kansainvälisillä markkinoilla. Tavoitetta edistettiin muun muassa ehkäisemällä ravinteiden huuhtoutumista, parantamalla viestintää ja järjestämällä koulutuksia viljelijöille ympäristöystävällisistä viljelymenetelmistä sekä kehittämällä monipuolista alkutuotantoa. Valuma-alueen seuranta- ja monitorointijärjestelmän kehittämisessä tavoitteena on parantaa Itämeren tilaa erilaisten toimenpiteiden kautta, kuten kokoamalla tietoa maaperän ravinnetasosta ja kuormituslähteitä tunnistamalla. Tavoitetta edistettiin lukuisilla hankkeilla, kuten keräämällä tietoa ravinnekuormasta ja toteuttamalla Saaristomeren seurantajärjestelmä (2023). Saaristomeren valuma-alueen ravinnekuormituksen ja meren ravinnetasoihin liittyvä seuranta kattoi Varsinais-Suomen valuma-alueen pinta-alasta jo 61 % vuonna 2025.

Varsinaissuomalaisen ruoan brändin luomisessa tavoitteena on parantaa työllisyyttä, lisätä vetovoimatekijöitä sekä kehittää ruokaketjua ympäristöystävällisemmäksi. Ruokaketjua kehitettiin esimerkiksi erilaisilla projekteilla ja ohjelmilla, kuten ELY-keskuksen Hiilestä kiinni -ohjelman hankkeilla sekä lisäämällä Varsinais-Suomen ruokaketjun huoltovarmuutta. Lisäksi kotimaisen kasviproteiinin viljelyä ja jalostusta edistettiin. Maatalouden materiaalivirtojen hyödyntäminen voi esimerkiksi kehittää uusia elinkeinoja maaseudulle. Tavoitetta edistettiin muun muassa biomassan käsittelyn investointien valmistelulla sekä biokaasulaitoksille osoitetun ravinnekiertotuen valmistelulla.

- Luomuviljelyn peltoala on kasvanut Varsinais-Suomessa. V. 2020 pinta-ala oli 31 790 hehtaaria ja v. 2024 pinta-ala oli 35 180 hehtaaria. (Lounaistieto)
- Pistemäinen typpikuormitus ja fosforikuormitus Varsinais-Suomessa on laskenut yhdyskunnissa, kalankasvatuksessa ja teollisuudessa. (Lounaistieto)

Liikenteen tavoitteet

Liikkumisen tavoitteina ovat olleet **monipaikkaisuus, maakunnan laajuinen joukkoliikennejärjestelmä, uusien liikkumisratkaisujen edistäminen, sujuva liikkuminen maakunnassa ja pyöräliikenteen kehitys koko maakunnassa**. Monipaikkaisuudessa ihmiset asuvat ja toimivat useassa eri paikassa. Tavoitteena on tehdä Varsinais-Suomesta monipaikkaisuuden edelläkävijä. Tavoitetta edistettiin keräämällä seurantatietoa liikkumisesta, parantamalla tietoliikenneyhteyksiä ja lisäämällä etätyömahdollisuuksia. Maakunnan laajuista joukkoliikennejärjestelmää edistettiin esimerkiksi laatimalla seudullinen joukkoliikennevisio (2022), edistämällä maakunnan lähijunaliikenne-hanketta ja laajentamalla Fölin toimintaa sekä toteuttamalla sen runkolinjauudistus. Lisäksi maakuntaan rakennettiin 271 km valokuitua maaseutu- ja saaristoalueille, jonka seurauksena 4000 ihmistä pääsi parempien yhteyksien päähän.

Uusien liikkumisratkaisujen tarkoituksena on puolittaa liikenteen päästöt ja ottaa käyttöön uusia innovaatioita, kuten sähköisen liikkumisen edistämistä. Tavoitetta edistettiin kehittämällä kävelyalueita ja kaupunkipyöräjärjestelmiä, sähköistämällä saariston lauttaliikennettä sekä Salossa tarjottiin maksuttomia kokeilujaksoja paikallisliikenteeseen. Maakunnan sujuvan liikkumisen turvaamisen tavoitteena on esimerkiksi varmistaa tie- ja katuverkkojen kunto sekä lentokentän ja satamien toiminta. Tavoitetta edistettiin Länsirata-hankkeella, parantamalla satamayhteyksiä ja valtateitä sekä alueellista joukkoliikennejärjestelmää. Maakunnassa on myös tehty työtä Varsinais-Suomen kytkemiseksi tiiviimmin osaksi Euroopan laajuista liikenneverkkoa. Pyöräliikenteen yhteyksiä ja edellytyksiä maakunnassa edistettiin muun muassa rakentamalla ja kehittämällä uusia pyöräliikenneväyliä koko maakuntaan.

- Varsinais-Suomen tieliikenteen ilmastopäästöt ovat laskeneet. Päästöt olivat v. 2020: 753 000 tonnia (co2-ekv.) ja v. 2023: 673 000 tonnia (co2-ekv.). (Lounaistieto)

Ympäristön, maatalouden ja liikenteen teemoissa toteutetut toimenpiteet edistävät maakunnan kestävyttä. Maakuntaa kehitettiin hiilineutraalimmaksi, ympäristön tilaa parannettiin, kiertotaloutta edistettiin sekä innovaatiot ja kokeilualustat tarjoavat ratkaisuja ongelmiin. Ruokaketjua kehitettiin ympäristöystävällisemmäksi ja ravinnekuorman tiedon keruu tukee Saaristomeren tilaa. Liikkumista kehitettiin kestävämmäksi ja sujuvammaksi liikenneyhteyksiä parantamalla, päästöjä vähentämällä sekä kestäväää liikkumista edistämällä.

2. Jokaiselle hyvinvoinnin mahdollisuuksia tarjoava yhteisöllinen maakunta

*Varsinais-Suomen vision mukaan maakunta on vuonna 2040 jokaiselle hyvinvoinnin mahdollisuuksia tarjoava yhteisöllinen maakunta. Maakunnassa panostetaan syrjäytymiskehityksen ja yksinäisyyden vähentämiseen. Avoin asenneilmapiiri vahvistaa turvallisuutta. Yhteisöllinen ja monikulttuurinen yhteiskunta ammentaa osallisuudesta, taiteesta, kulttuurista ja ympäristöstä hyvinvointia, ja hyvinvoinnista elinvoimaa. Varsinais-Suomessa kukin pystyy osallistumaan sekä koulutukseen, että työelämään, kykyjensä mukaan, yhdenvertaisesti. Nämä tekijät houkuttelevat ihmisiä ja yrityksiä tulemaan ja jäämään Varsinais-Suomeen. Ohjelmakauden 2022–2025 aikana kumppanuustyöllä on saatu aikaan tärkeitä tuloksia, joilla maakuntaa on kehitetty kestävämpään suuntaan **hyvinvoinnin ja monikulttuurisuuden, oppimisen ja palveluiden yhteistyön** sekä **virkestystoiminnan** teemoissa.*

Hyvinvoinnin ja monikulttuurisuuden tavoitteet

Hyvinvoinnin ja monikulttuurisuuden tavoitteina on ollut **vahvistaa maakunnan työtä heikommassa asemassa olevien hyväksi, onnistunut kotoutustoiminta, osallisuuden toimintamallien rakentaminen sekä monikielisuuden arvon korostaminen**. Heikommassa asemassa olevien aseman parantamista tavoitellaan tunnistamalla uusia yhteistyön, rahoituksen ja viestinnän keinoja. Heikossa asemassa olevien väestöryhmien on usein vaikea saada ääntään kuulumaan, mikä voi johtaa syrjäytymiseen. Syyt voivat olla kieleen, henkiseen tai fyysiseen toimintakykyyn tai kulttuuriin liittyviä tekijöitä. Tavoitetta edistettiin kutsumalla ryhmien edustajia tilaisuuksiin ja tuettiin esimerkiksi iäkkäiden väestöryhmien digiosaamista. Tilaisuuksissa huomioitiin tilojen ja materiaalien esteettömyys ja saavutettavuus. Kotoutustoiminnalla maahanmuuttajia otettiin osaksi yhteiskunnan toimintaa ja heidän opiskeluansa sekä työllistymistä tuettiin. Esimerkiksi kansainvälisten opiskelijoiden ja heidän perheidensä asettumista ja kotoutumista tuettiin.

Osallisuuden toimintamallien rakentamisessa tuetaan aktiivista kansalaisuutta ja yhteisöllisyyttä. Sen tavoitteena on lisätä ihmisten vaikutusmahdollisuuksia. Tavoitetta edistettiin esimerkiksi kuntien ja kolmannen sektorin yhteistyöprosesseilla, jotka auttoivat ukrainalaispakolaisia. Lisäksi nuorten osallisuutta vahvistettiin ja usea kunta otti käyttöönsä osallistavan budjetin, jonka kautta asukkaat voivat vaikuttaa kunnan budjetin käyttöön. Monikielisuuden vahvuuksia ja mahdollisuuksia esimerkiksi palveluissa halutaan korostaa, koska se lisää hyvinvointia maakunnassa. Tavoitetta edistettiin muun

muassa ottamalla englannin- ja ruotsinkielinen viestintä ja sisältö vahvemmin osaksi organisaatioiden toimintaa. Lisäksi kaksikielisyyden ja englannin kielen rooli korostui työpaikoilla.

- Vieraskielisten osuus maakunnassa kasvoi. V. 2020 maakunnassa oli 37 858 vieraskielistä asukasta ja v. 2024 vastaava luku oli 54 605. (Sotkanet)
- Suurin osa maakunnan kunnista (22 kuntaa) sijoittui hyvinvointi-indikaattorissa kansallisen keskiarvon yläpuolelle vuonna 2023. (Kuntaliitto)

Oppimisen ja palveluiden yhteistyön tavoitteet

Oppimisen ja palveluiden yhteistyön tavoitteina on ollut **lisätä kuntien yhteistyötä palveluiden järjestämisessä, varmistaa kuntien palvelut, varmistaa mahdollisuus jatkuvaan oppimiseen vahvistaa rekrytointikanavia ja työharjoittelumalleja sekä muodostaa oppilaitosten ja yritysten välisiä ekosysteemejä**. Kuntien yhteistyön edellytyksiä palveluiden järjestämisessä selvitettiin ja edistettiin esimerkiksi palvelupistetietokannan kautta. Kuntien palveluita voidaan varmistaa kuntien välisellä yhteistyöllä sekä kuntien ja yhdistysten välisellä yhteistyöllä, jotta molempien tuottamat palvelut ovat osana kuntien palveluvalikoimaa. Tavoitteen mukaan kunnan palveluvalikoimassa olisi näin palveluita, joita se ei pysty itse tuottamaan taloudellisten raamien takia. Tavoitetta edistettiin esimerkiksi keskustelemalla kuntien yhteistyöstä kulttuurin saralla. Lisäksi yhteistilaisuuksien määrä kasvoi kuntien ja järjestöjen välillä.

Jatkuvan oppimisen mahdollisuuksia vahvistamalla voidaan vastata työelämän jatkuvasti muuttuviin osaamistarpeisiin. Tavoitetta edistettiin esimerkiksi lisäämällä työvoima- ja lyhytkoulutusten määrää. Jatkuvaa oppimista vahvistettiin yhteistyöverkostoilla, joissa oli mukana muun muassa oppilaitoksia. Suoria rekrytointikanavia ja työharjoittelumalleja halutaan vahvistaa ja rakentaa oppilaitosten ja yritysten välille. Tavoite edistää vastavalmistuneiden työllistymistä. Tavoitetta edistettiin muun muassa käynnistämällä useita hankkeita oppilaitos- ja yritys yhteistyö-temaan liittyen sekä järjestämällä useita rekrytointimessuja ja tapahtumia. Muodostamalla oppilaitosten ja yritysten yhteistyötä edistäviä ekosysteemejä, voidaan luoda toisistaan riippuvien ja hyötyvien toimijoiden verkosto. Tavoitetta edistettiin esimerkiksi oppilaitosten ja yritysten aktiivisen ekosysteemit toiminnan kautta sekä lukuisilla hankkeilla, jotka yhdistävät eri toimijoita kehittämään uusia innovaatioita ja teknologiaratkaisuja (esimerkiksi Terveyskampus Turun strategia).

- Opiskelijoiden määrät Turun korkeakouluissa ovat merkittävät. Opiskelijoita on esimerkiksi Turun yliopistossa vuonna 2025 n. 23 000, Åbo Akademiassa n. 5 500 ja Turun ammattikorkeakoulussa n. 12 000. (Turun yliopisto, Åbo Akademi, Turku AMK)

Virkistystoiminnan kehittämisen tavoitteet

Virkistystoiminnan kehittämisen tavoitteina ovat olleet **kulttuurin saavutettavuuden parantaminen, kuntien yhteistyön lisääminen liikunnan ja ulkoilun osalta sekä kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön tukeminen**. Kulttuurin saavutettavuutta tulisi parantaa sekä tukea kuntien kykyä ja osaamista tuottaa, hankkia ja mahdollistaa kulttuuri- ja taidepalveluja. Tavoitetta edistettiin esimerkiksi hankkeilla, jotka ovat parantaneet taiteilijoiden toimintaa maakunnassa. Lisäksi kirjastopalveluiden saavutettavuutta kehitettiin ja taiteen perusopetus sai rahoitusta Turussa ja Paraisilla Svenska kulturfondenilta.

Kuntien yhteistyön tarkoituksena ulkoilu-, liikunta- ja retkeilypaikkojen kehittämisessä on lisätä esimerkiksi ulkoilureittejä ja lisätä asukkaiden hyvinvointia. Tavoitetta edistettiin esimerkiksi julkaisemalla virkistysmatkailua palveleva Virma-karttasovellus (2022), muotoilemalla liikuntastrategia sekä tukemalla kunnissa toimivia luontomatkaileuyrityksiä digitalisaation hyödyntämisessä. Kunnissa tehtävän hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön tavoitteena on asettaa kulttuurin, luonnon ja elinympäristön hyvinvointivaikutukset ja terveelliset elämäntavat vahvemmin osaksi maakuntalaisten elämää. Tavoitetta edistettiin esimerkiksi lisäämällä osallistuvaa kulttuuritoimintaa, esimerkiksi Varsinaista kulttuuria -hankeen seututaitelijakokeilulla ja asukasbudjettien kautta, sekä rakentamalla kuntiin kuntoportaita ja pyöräreittejä. Lisäksi LCA-tuloksista on viestitty tilaisuuksissa ja Flavoriassa on tehty ruokaratkaisujen testauksia uusien terveellisten välipalatuotteiden osalta.

- Asukasbudjetti tai osallistuva budjetointi on käytössä lähes kaikissa Varsinais-Suomen kunnissa. Siihen on esimerkiksi varattu vuonna 2025 Oripäässä 8 000 €, Nousiaisissa 10 000 €, Loimaalla 20 000 €, Raisiossa 50 000 € ja Turussa 3 000 000 €.

Hyvinvoinnin ja monikulttuurisuuden, oppimisen ja palveluiden yhteistyön sekä virkistystoiminnan teemoissa toteutetut toimenpiteet edistivät Varsinais-Suomen kestävyyttä. Maakunnassa tuettiin heikommassa asemassa olevia, koulutettiin maahanmuuttajia, osallistettiin asukkaita sekä parannettiin palveluiden monikielisyyttä edistäen Varsinais-Suomen elinvoimaisuutta. Kuntien tarjoamia palveluita vahvistettiin yhteistyön avulla, työvoima- ja lisäkoulutuksia lisättiin, oppilaitosten ja yritysten välistä yhteistyötä ja ekosysteemitointia kehitettiin. Lisäksi kulttuuritoiminnan saatavuutta parannettiin, liikkumisen kannustustoimenpiteitä toteutettiin ja liikunta- ja virkistysmahdollisuuksia parannettiin.

3. Yhdessä tekemisen ja tietoon perustuvien päätösten maakunta

*Varsinais-Suomen vision mukaan maakunta on vuonna 2040 yhdessä tekemisen ja tietoon perustuvien päätösten maakunta. Varsinais-Suomessa tunnustetaan yhteistyön merkitys ja luodaan pitkäjänteisesti ja vuorovaikutteisesti kaikille yhdenvertaisia mahdollisuuksia osallistua maakunnan kehittämisen eri kokonaisuuksiin ja vaiheisiin. Yhdessä tekeminen on huolellista valmistautumista päätösten tekoon, joko osana virallista päätöksentekomenettelyä tai osana erilaisten yhteistyöryhmien kehittämistoimintaa. Valmistautuminen perustuu laajan yhteistyön lisäksi tietoon, joka on tutkittua ja perusteltua vertaisarvioitua tutkimustietoa, asiantuntijatietao tai näitä täydentävää kokemustietoa. Ohjelmakauden 2022–2025 aikana kumppanuustyöllä on saatu aikaan merkittäviä muutoksia, joilla maakuntaa on kehitetty kestävämpään suuntaan **verkostoyhteistyön ja tiedon saavutettavuuden kautta.***

Verkostoyhteistyön tavoitteet

Verkostoyhteistyön tavoitteena on ollut **vahvistaa Varsinais-Suomen kumppanuusfoorumin vaikuttavuutta, lisätä keinoja ja malleja aktiivisen kansalaisuuden ja keskustelun lisäämiseksi**

sekä vahvistaa julkisen sektorin vuorovaikutusosaamista ja toteuttaa kokeiluja, jotka tukevat vaikutusmahdollisuuksia. Varsinais-Suomen kumppanuusfoorumin vahvistamisen tarkoituksena on koota foorumin ympärille avaintoimijoiden ryhmä, joka yhdessä kehittää erityisesti viestinnän kumppanuusmallia ja -rakenteita. Tavoitteena on, että foorumilla on käytössään tarvittu osaamisresurssi. Tavoitetta edistettiin muun muassa Varsinais-Suomen liiton järjestämällä verkostotyön ja -johtamisen koulutuksella, johon osallistui asiantuntijoita ja avainkumppaneita eri kumppanuusverkostoista. Jatkotoimenpiteenä kehitettiin ja kutsuttiin koolle noin neljä kertaa vuodessa kokoontuva kumppanuuden sparrausryhmä, jokaideoi, kehittää ja haastaa tapaa toimia kumppanuustyössä.

Aktiivisen kansalaisuuden ja keskustelemisen malleja ja keinoja halutaan lisätä, jotta asukkailla on mahdollisuus vaikuttaa ja tulla kuulluksi. Aktiivinen kansalaisuus vaatii muun muassa toimijoiden yhteistyötä sekä asiasta viestintää, jotta asukkaat ovat tietoisia vaikutusmahdollisuuksista. Tavoitetta edistettiin tukemalla nuorten osallisuusmahdollisuuksia järjestötoiminnassa, esimerkiksi nuorisoryhmille jaettiin rahaa projekteihin ja aktivoitiin nuoria mukaan yritystoimintaan. Vahvistamalla julkisen sektorin vuorovaikutusosaamista ja toteuttamalla kokeiluja, jotka tukevat vaikutusmahdollisuuksia, annetaan kansalaisille mahdollisuus osallistua yhteisten asioiden suunnitteluun ja toteuttamiseen. Tavoitetta edistettiin esimerkiksi laatimalla osallisuussuunnitelmia ja perustettu erilaisia neuvottelukuntia ja yhteistyöryhmiä. Myös hankkeet, kuten osallistava budjetointi ovat edistäneet asukkaiden vaikutusmahdollisuuksia.

Tiedon saavutettavuuden tavoitteet

Tiedon saavutettavuuden tavoitteina ovat olleet **julkisen sektorin tuottaman tiedon saavutettavuuden ja selkeäkielisyyden parantaminen, avoimen tiedon jakaminen ja hyödyntäminen sekä päätöksistä kertominen ymmärrettävästi maakunnan asukkaille.** Parantamalla julkisen sektorin osaamista tuottaa saavutettavaa ja selkeäkielistä digitaalista tietoa helpotetaan ja houkutellessaan asukkaita maakunnan yhteisten asioiden kehittämiseen. Tavoitetta edistettiin kehittämällä viestintämateriaaleja, verkkosivuja ja erilaisia sovelluksia saavutettavammaksi. Lisäksi museoiden ääniopastuksella parannettiin saavutettavuutta. Elinvoimaa yrittäjämäisellä osaamisella-kehittämismalli kuntiin -hankkeessa rakennettiin palvelumuotoilun työkalut ja tavat yrittäjyyskasvatukseen kehittämiseen yhteistyössä kuntien, oppilaitosten ja yrittäjien kanssa.

Maakunta pyrkii jakamaan avointa tietoa ja panostamaan sen hyödyntämiseen sekä parantamaan datan yhteen toimivuutta. Tämä helpottaa eri tietolähteistä saatavan datan yhdistämistä toisiinsa. Tavoitetta edistettiin esimerkiksi Lounaistiedon ja Turun ammattikorkeakoulun toimesta. Lounaistieto toteutti useita avoimeen dataan perustuvia karttatoteutuksia alueen toimijoille, esimerkiksi uudistamalla avoimen datan palvelutarjontaa, ja Turun ammattikorkeakoulu osallistui kansallisen digitaalisen terveyden ja terveysteknologian osaamisverkoston toteuttamiseen. Maakunnan päätöksistä asukkaille ymmärrettävästi kertominen lisää ennakoitavuutta, luotettavuutta ja osallistumisen mielekkyyttä päätöksenteon ja asukkaiden välille. Tavoitetta edistettiin muun muassa panostamalla viestinnän selkeyteen ja parantamalla päätöksenteon aineistojen saavutettavuutta. Lisäksi sidosryhmien kuuleminen päätöksissä edisti tavoitetta. Esimerkiksi liikennejärjestelmäsuunnitelma päivitettiin sidosryhmien vuoropuhelun kautta.

Verkostoyhteistyön ja tiedon saatavuuden teemoissa toteutetut toimenpiteet edistivät maakunnan kestävyttä. Asiantuntijoiden ja avainkumppanien vuorovaikutus ja yhteistyö maakunnan kehitystyössä

sekä asukkaiden osallisuusmahdollisuuksien parantaminen ja erilaiset osallisuuskokeilut paransivat yhdenvertaisia mahdollisuuksia osallistua maakunnan kehittämiseen. Viestintää kehitettiin saavutettavammaksi, avointa tietoa on paremmin saatavilla ja päätöksenteon materiaalien saatavuus tuo luotettavuutta toimintaan.

4. Muutoksia ennakoiva ja kasvuhakuinen digimaakunta

*Varsinais-Suomen vision mukaan maakunta on vuonna 2040 muutoksia ennakoiva ja kasvuhakuinen digimaakunta, kansainvälisesti tunnettu tieteen, kulttuurin ja yrittämisen innovatiivinen toimijayhteisö. Varsinais-Suomi on tasa-arvoisen digitalisaation ja osaamisen sekä työperäisen maahanmuuton edelläkävijä, joka kasvaa kestäväksi keskimääräistä nopeammin. Maakunnan kasvu perustuu ensi sijassa osaamiseen, monipuoliseen elinkeinorakenteeseen, innovaatioihin ja digitalisaation menestyksekkääseen hyödyntämiseen. Näin Varsinais-Suomi houkuttelee uusia investointeja ja toimeliasuutta. Kumppanuustyöllä on saatu aikaan merkittäviä muutoksia, joilla maakuntaa on kehitetty kestävämpään suuntaan **innovaatioyhteistyön, yrittäjämönteisyyden, kansainvälisyyden, työvoiman saatavuuden** sekä **maakunnan ympäristöllinen kestävyttä parantamalla.***

Innovaatioyhteistyön tavoitteet

Innovaatioyhteistyön tavoitteena on ollut **laatia maakunnallinen tutkimus-, kehitys- ja innovaatioyhteistyön kartta, joka tuo yritykset, korkeakoulut ja julkisen sektorin yhteen, sekä rakentaa kokeilualustoja lupaaville uusille ideoille ja innovaatioille erityisesti lääke- ja terveysteknologian, sinisen talouden ja ruokaketjujen aloilla.** Tavoitteet edistivät maakunnan kilpailukykyä ja hyvinvointia. Kokeilutoiminta edistää innovaatiokehitystä. Tavoitteita edistettiin esimerkiksi julkaisemalla maakunnallinen TKI-tiekartta, joka rakennettiin eri organisaatioiden kesken, Business Turun koordinoimana. Lisäksi innovaatiohubit saivat rahoitusta ja monet tahot kehittivät alustatoimintaa lupaaville ideoille ja innovaatioille kaikilla mainituilla aloilla, esimerkiksi terveysdatan testialustan toiminta käynnistyi (2025).

- Varsinais-Suomen T&K-investoinnit yhteensä: 718 milj. € (+31,4 %) vuonna 2024. (Varsinais-Suomen liitto)

Yrittäjyysmönteisyyden tavoitteet

Yrittäjyysmönteisyyden tavoitteena on ollut **tukea yrityksiä ja kuntia digitalisaation mahdollisuuksien tunnistamisessa ja digikyvykkyysien kehittämisessä. Lisäksi tavoitteena on ollut tehdä Varsinais-Suomesta maan yrittäjämönteisin maakunta.** Yrittäjämönteisyyttä voidaan edistää kutsumalla yritykset julkisen sektorin ja tutkimusorganisaatioiden kehittämistoimenpiteisiin mukaan ja tukemalla yhteistyötä yritysten, kuntien ja kehitysyritysten välillä. Yrittäjämönteisyys lisää kuntien elinvoimaa ja asukkaiden hyvinvointia. Kuntien digikyvykkyyttä edistettiin muun muassa käymällä kuntien kanssa keskustelua tekoälyn käytöstä ja esittelemällä paikkatietopalveluita kuntien paikkatietoasiantuntijoille. Lisäksi Varsinais-Suomen kunnat menestyivät hyvin kansallisessa yritysmyönteisyystutkimuksessa ja barometrissä. Suomen Yrittäjien Elinvoimabarometrissä 2023 Varsinais-Suomi sijoittui neljänneksi. Maakunta oli myös muuttovoittoinen maahanmuuton seurauksena.

Kansainvälisyyden lisäämisen tavoitteet

Kansainvälisyyden lisäämisen tavoitteena on ollut **tehdä maakunnan elinkeinot ja osaaminen tutuiksi kansainvälisissä medioissa ja areenoilla sekä luoda kansainvälisiä yrityksiä palveleva konsepti, jossa yhdistetään verkostoituminen, valmennus ja julkiset Team Finland-palvelut.** Konseptin kautta tarjotaan yrityksille valmennusta, sparrausta ja verkotetaan yrityksiä keskenään sekä kansainvälistymisen asiantuntijoiden kanssa. Kansainvälistä näkyvyyttä rakennettiin useissa hankkeissa ja tapahtumissa (kuten Eurooppa-foorumi, Scale up together!), korkeakoulut osallistuivat useiden kansainvälisten verkostojen toimintaan (kuten InFLAMES-lippulaivahanke), ja maakunta oli aktiivinen Euroopan unionin aloitteissa ja allekirjoitti esimerkiksi maaperämission. Kansainvälisille yrityksille suunnattua palvelukonseptia kehitettiin ja Business Finlandin kanssa tehtiin yhteistyötä muun muassa merialan kansainvälisten toimittajien Turun vierailun yhteydessä.

Työvoiman saatavuuden tavoitteet

Työvoiman saatavuuden tavoitteena on ollut **paikkariippumattomuuden edistäminen, kärkitoimialojen osaamistarpeiden ennakointi ja osaavan työvoiman saatavuuden kehittäminen. Lisäksi tavoitteena on ollut luoda olosuhteet, jotka edistävät toimijoiden kiinnittymistä alueelle.** Paikkariippumattomuutta halutaan edistää rekrytoinnissa ja poistaa sen esteitä työnteossa niin, että työn suorittaminen ei ole paikkaan sidottua. Tavoite houkuttelee myös kansainvälisiä osaajia. Tavoitetta edistettiin esimerkiksi tehostamalla anonyymia rekrytointia. Useat organisaatiot tukevat joustavia työnteon malleja, jotka mahdollistavat monipaikkaisen työskentelyn ja paikkariippumattoman etätyön.

Ennakoimalla kärkitoimialojen osaamistarpeet ja kehittämällä osaavan työvoiman saatavuutta tavoitetta edistettiin laajalti. Esimerkiksi Ennakointiakatemian klusteriryhmät tekivät osaamis- ja koulutustarpeiden ennakointityötä. Lisäksi toteutettiin useita hankkeita, jotka edistivät ennakointityötä sekä järjestettiin tapahtumia, jotka toivat yhteen opiskelijoita ja yrityksiä. Tavoitteena on luoda olosuhteet, jotka edistävät toimijoiden kiinnittymistä alueelle. Edellytyksenä on viestiä kansallisesti ja kansainvälisesti hyvistä elämän ja yrittämisen edellytyksistä Varsinais-Suomessa, kuten palveluista ja puhtaasta ympäristöstä. Tavoitetta edistettiin esimerkiksi Varsinais-Suomen kuntien EU-rahoitusverkoston toiminnan aloittamisella. Verkostossa jaetaan tietoa rahoitusohjelmista, kuullaan kuntien kehitystarpeista ja edistetään kuntien mahdollisuuksia olla mukana hankkeissa.

- Varsinais-Suomi sijoittui kolmanneksi Yrittäjien elinvoimabarometrissä 2023 maakunnan kokonaispuoleenvetävyys-indeksissä. (Taloustutkimus)
- Varsinais-Suomen väkiluku on kasvanut noin 10 000 asukkaalla vuodesta 2020 (noin 480 000) vuoteen 2024 (noin 490 000). (Tilastokeskus)

Maakunnan ympäristöllisen kestävyys tavoitteet

Maakunnan ympäristöllisen kestävyys tavoitteena on **yhteistyö luonnon monimuotoisuuden parantamisessa sekä kestävän matkailun edelläkävijyyden vahvistaminen.** Luonnon monimuotoisuutta voidaan parantaa yritysten ja kuntien vastuullisuus- ja kestävyystavoitteiden kautta. Tavoitetta edistettiin esimerkiksi hankkeilla, jotka pienentävät peltojen ravinnevalumia ja paransivat vesienhallintaa ja vesiensuojelua. Luonnon monimuotoisuutta lisääviä toimenpiteitä toteutetaan yhdessä kuntien, valtion ja maanomistajien toimesta. Lisäksi tavoitteena on perustaa riittävän kattava suojele- ja viherrakenneverkosto. Tavoitetta edistettiin esimerkiksi käynnistämällä luontokatoa torjuva

hanke Priodiversity LIFE ja kehittämällä vieraslajientorjuntaan liittyviä toimenpiteitä. Varsinais-Suomesta halutaan tehdä kestävän matkailun edelläkävijämaakunta korostamalla esimerkiksi saaristoa, kansallispuistoja ja kaupunkikohteita sekä huomioimalla matkailun eri muodot. Tavoitetta edistettiin muun muassa julkaisemalla virkistysmatkailua palveleva sovellus, edistämällä saariston saavutettavuutta ja kehittämällä pyörämatkailua.

- Luonnonsuojelutarkoituksiin varattuja alueita on Varsinais-Suomessa yli 200 000 hehtaarin edestä, joista pinta-alallisesti suurin osa on vesialueita. (Lounaistieto)

Innovaatiokehityksen, yrittäjämönteisyyden, kansainvälisyyden, työvoiman saatavuuden ja maakunnan kestävyuden teemoissa toteutetut toimenpiteet edistivät Varsinais-Suomen kestävyttä. Tutkimus- kehitys- ja innovaatioyhteistyön kartta, digiosaamisen edistäminen, yritysten menestyminen kansallisissa mittauksissa ja kansainvälisen näkyvyyden rakentaminen ovat esimerkkejä maakunnan kestävästä kasvusta. Monipaikkaisuus työnteossa edistyi, osaamistarpeiden ja työvoiman ennakkointityötä sekä toimijoiden kiinnittymistä alueelle edistettiin. Lisäksi kestävän matkailun edellytyksiä kehitettiin ja luonnon monimuotoisuutta edistettiin suojelutyön ja erilaisten hankkeiden avulla.

Kestävyys maakunnassa

Varsinais-Suomea kehitettiin kestävämmäksi taloudellisesti, ekologisesti ja sosiaalisesti maakuntaohjelman 2022–2025 ja sen kumppanuustyön kautta. Nämä kestävyden kolme näkökulmaa ovat YK:n kestävän kehityksen 17 tavoitteeseen verrattuna vaihtoehtoinen tapa tulkita kestävä kehitystä. Taloudellista kestävyttä on esimerkiksi ihmisarvoinen työ ja talouskasvu, kestävä teollisuus ja innovaatiot ja vastuullinen kulutus. Ekologista kestävyttä on esimerkiksi ilmastoteot sekä vedenalaisen- ja maanpäällisen elämän huomioiminen. Sosiaalista kestävyttä on esimerkiksi terveys ja hyvinvointi, hyvä koulutus, sukupuolten tasa-arvo sekä kestävät kaupungit ja yhteisöt. Tässä luvussa käydään läpi maakuntaohjelmakaudella 2022–2025 toteutuneita kestävän kehityksen askelia Varsinais-Suomessa kumppanuustyön tuloksena ja toteuttamaa kestävä kehitystä Varsinais-Suomessa näiden kolmen kategorian kautta kumppanuustyön tulosten sekä verkostoille järjestetyn kyselyn ja haastatteluiden avulla.

Kumppanuustyön tulokset

Taloudellista kestävyttä edistettiin Varsinais-Suomessa muun muassa vihreän siirtymän, liikkumisen, oppimisen ja palveluiden yhteistyön, yrittäjämönteisyyden, kansainvälisyyden ja työvoiman saatavuuden teemoissa. Taloudellista kestävyttä edistettiin esimerkiksi haastamalla yrityksiä kasvattamaan tutkimus-, kehitys- ja innovaatioinvestointeja, kehitetty kiertotaloutta kestäville ja innovatiivisilla ratkaisuilla, parantamalla monipaikkaisuuden mahdollisuuksia, lisäämällä työvoima- ja lyhytkoulutusten määrää sekä kehittämällä oppilaitosten ja yritysten yhteistyötä ja ekosysteemiä. Lisäksi TKI-tiekartan luominen, yrittäjämönteisyys, muuttovoittoisuus, kansainvälisiä yrityksiä palvelevan konseptin kehittäminen ja osaavan työvoiman saatavuuden parantaminen ovat keinoja, joilla taloudellista kestävyttä edistettiin.

Ekologista kestävyyttä edistettiin maakunnassa esimerkiksi vihreän siirtymän, maatalouden ja maakunnan ympäristöllisen kestävyuden teemoissa. Ekologista kestävyyttä edistettiin muun muassa hiilineutraaleja ratkaisuja lisäämällä, ympäristön tilaa parantamalla, kiertotaloutta edistämällä, kehittämällä ympäristöystävällisempiä viljelytapoja ja ruokaketjua sekä tunnistamalla kuormituslähteitä ja keräämällä tietoa esimerkiksi maaperän ravinnetasosta. Lisäksi matkailua kehitettiin kestävään suuntaan sekä luontokatoa torjuvia hankkeita ja vieraslajitorjuntaa kehitettiin.

Sosiaalista kestävyyttä edistettiin Varsinais-Suomessa esimerkiksi liikkumisen, hyvinvoinnin ja monikulttuurisuuden, oppimisen ja palveluiden yhteistyön, virkistystoiminnan, verkostoyhteistyön ja tiedon saavutettavuuden teemoissa. Sosiaalista kestävyyttä edistettiin muun muassa parantamalla liikenneyhteyksiä, parantamalla heikossa asemassa olevien asemaa, osallistamalla kansalaisia päätöksentekoon, kehitetty yhteistyötä palveluissa kuntien välillä ja tuettu koulutusta sekä parannettu kulttuurin ja virkistysmahdollisuuksien saavutettavuutta. Lisäksi viestinnän saavutettavuutta ja avoimen tiedon saatavuutta parannettiin.

Kyselyiden ja haastatteluiden tulokset

Vuonna 2025 teetettiin kysely verkostoille (kuva 2), jossa kysyttiin maakunnan kestävyuden edistymisestä maakuntaohjelman 2022–2025 aikana. Lisätietoa hankittiin haastatteleamalla seitsemää sidosryhmien avainhenkilöä (*ELY-keskus, Kaarinan kaupunki, Kauppakamari, Turun yliopisto, Valonia, Varha, Yrityssalo*). Kyselyn ja haastatteluiden tuloksena selvisi, että kestävyystyö on sisältynyt maakunnan toimijoiden työhön kokonaisvaltaisesti ohjelmakauden aikana. Kestävyudessa edistettiin toimenpiteiden kautta merkittävästi kaikissa näkökulmissa, sillä verkostojen toimenpiteissä on huomioitu kestävä kehitys. Lisäksi asukkaita ja yrityksiä on osallistettu kehittämistyöhön. Esimerkiksi yritysten kasvu- ja liiketoimintaedellytyksiä kehitettiin systemaattisesti kokonaisuus-kestävyydestä lähtien pohjalta. Yhteiskehittäminen lisää mahdollisuuksia löytää uusia innovaatiota ja ratkaisuja uusiksi tuotteiksi, ja sitä kautta vaikuttaa alueen talouskasvuun ja talouden tasapainoon.

Varsinais-Suomen kunnat ovat omalta osaltaan sitoutuneet maakunnan kestävään kehitykseen. Kaikki kunnat tekevät jonkinlaista kestävyystyötä. Esimerkiksi ilmastosuunnitelma on laadittu tai päivitetty 20 kunnassa 27 kunnasta. Kunnat tekevät kehitystyötä eri tahtiin ja eri näkökulmista omien resurssiansa mukaan. Kunnat myös erikoistuvat eri asioihin kestävyystyössä. Esimerkiksi Turun rooli on veturimainen ja Salo, Raisio sekä Lieto ovat tehneet paljon luontotyötä. Myös pienemmät kunnat, kuten Aura ovat olleet aktiivisia. Kuntien onnistumiset ja edistymiset ovat kuntalaisista kiinni, kunnat ovat aktiivisia eri asioissa ja siihen vaikuttaa mm. historia, elinkeinorakenne ja luonnon merkitys. Kaikilla kunnilla löytyy kehitettävää toiminnassaan ja kunnat tiedostavat työntarpeen. Tuloksista voidaan huomata, että kuntien koolta ja niiden edistymisellä kestävyudessa ei ole korrelaatiota.

Onnistumisia kunnissa ovat olleet mm. Saaristomerityön vahvistuminen, ilmastosuunnitelman käyttöönotto 20 kunnassa, päästövähennyksiä on saavutettu ja pyöräilytehouutta on kehitetty. Lisäksi kuntien verkostot toimivat ja kunnat oppivat toisiltaan kestävydestä. Kuntien välillä on myös yhteistyötä kestävyystyössä. Kuitenkin haasteita kunnissa löytyy yhä. Näitä ovat esimerkiksi resurssihaasteet, rahoitus ja liikennepäästöt. Kuitenkin liikennepäästöjä voidaan vähentää esimerkiksi lähijunaliikenteen ja pyöräilyinfrastruktuurin parantamisen kautta.

Taloudellista kestävyyttä on maakunnassa edistetty verkostojen mielestä monipuolisesti. Yritysten ekologinen tietoisuus on parantunut, tutkimus- ja innovaatioympäristöt ovat lisänneet työpaikkoja

alueelle, uusia osajia on koulutettu runsaasti, TKI-tiekartta on luotu ja talussektori on monialainen ja kestävä, esimerkiksi meriteollisuus on merkittävää maakunnassa. Hankeperusteinen työ on tukenut pk-yritysten uudistumiskykyä, osaamisen kehittymistä ja kilpailukyvyn vahvistumista pitkällä aikavälillä. Lisäksi puolustusteollisuus uutena kärkialana tuo uusia avauksia maakuntaan. Kuitenkin haasteina nousevat esiin yritysten osallistaminen kestävyystyöhön ja työttömyyden kasvu.

Ekologisen kestävyuden edistyminen maakunnassa on myös ollut merkittävää. Kiertotaloutta, vähähiilisyttä ja energiatehokkuutta edistävät kehittämistoimet ovat tukeneet yritysten ja myös julkisten toimijoiden siirtymää kohti ympäristöystävällisempiä ratkaisuja. Eri toimijoiden yhteiset hankkeet ja pilotit ovat kasvattaneet ymmärrystä kestävästä toimintamalleista ja tuoneet konkreettisia työkaluja ilmastotavoitteiden saavuttamiseen. Tämän seurauksena ympäristön tila on parantunut. Ilmasto-ohjelma ja Saaristomeriohjelma toimivat pohjana kuntien ilmastotyölle. Lisäksi tutkimustietoa on tuotettu rehevöitymisestä, maatalouden päästöistä ja valuma-alueen vaikutuksista. Tämän tiedon kautta maakuntaa on kehitetty kestävämmäksi.

Sosiaalista kestävyttä edistettiin maakunnassa kattavasti. Onnistumisia on mm. ukrainalaispakolaisten integrointi, maahanmuuttajien yritysten tukeminen ja neuvonta sekä osallistamisen kehittäminen eri väestöryhmissä. Lisäksi verkostomainen yhteistyö on vahvistunut, mikä on lisännyt yhteisöllisyyttä ja parantanut mahdollisuuksia vastata alueen työvoimatarpeisiin. Kuitenkin haasteena on taloudellinen tilanne, joka heikentää mahdollisuuksia sekä segregaaation lisääntyminen väestöryhmien välillä.

Kumppanuustyön kautta Varsinais-Suomea on kehitetty kestävämmäksi. Kestävän kehityksen tavoitteissa on onnistuttu maakunnassa erinomaisesti ja toimenpiteitä niiden eteen on tehty runsaasti. Alla oleva taulukko (taulukko 1) koostaa maakunnassa tehtyä kestävyystyötä. Taulukkoon on listattu joitain YK:n kestävä kehityksen tavoitteita, sekä mitä toimenpiteitä niiden eteen on tehty maakunnassa maakuntaohjelman 2022–2025 aikana kumppanuustyön tuloksena.

Taulukko 1. Toteutettujen toimenpiteiden sitoutuminen YK:n kestävä kehityksen tavoitteisiin maakuntaohjelman 2022–2025 aikana. Linkki YK:n kestävä kehityksen tavoitteisiin: [Agenda2030 -toimintaohjelma | Kestävä kehitys](#)

YK:n kestävä kehityksen tavoite	Kestävyuden näkökulma	Toimenpiteitä, joilla kestävä kehitystä on toteutettu maakunnassa
	Taloudellinen kestävyys	<ul style="list-style-type: none"> Innovaatiohubit saivat rahoitusta Lupaaville ideoille ja innovaatioille kehitettiin alustatoimintaa ja ideakilpailuja Julkaistiin maakunnallinen TKI-tiekartta
		<ul style="list-style-type: none"> lääkäiden väestöryhmien digiosaamista tuettiin Maahanmuuttajien kotoutustoiminta kehitti integroitumista yhteiskuntaan sekä tukemalla opiskelua ja työllistymistä Monikielistä viestintää parannettiin integroimalla sitä organisaatioiden toimintaan

		<ul style="list-style-type: none"> • Kiertotaloutta parannettu julkisissa hankinnoissa kestäväillä ja innovatiivisilla ratkaisuilla • Vastuullinen hankkija -koulutuksen järjestäminen • Kestävien viljelymenetelmien koulutus ja pilotointi
	Ekologinen kestävyys	<ul style="list-style-type: none"> • Luotiin ilmastotiekartta, joka edistää siirtymistä uusiutuvaan energiaan • Uusiutuvan energian määrää on lisätty koko maakunnassa • Kestävän liikkumisen mahdollisuuksia on parannettu
		<ul style="list-style-type: none"> • Kehitettiin valuma-alueen seuranta- ja monitorointijärjestelmä • Kehitettiin Saaristomeren seurantajärjestelmä, joka kerää tietoa esimerkiksi ravinnekuormasta • Saaristomatkailua on kehitetty kestävämmäksi
		<ul style="list-style-type: none"> • Luonnon monimuotoisuuden suojelua kehitettiin • Maakunnassa kehitettiin kestäviä viljelymenetelmiä • Käynnistettiin luontokatoa torjuva hanke ja kehitettiin vieraslajitorjunnan toimenpiteitä
	Sosiaalinen kestävyys	<ul style="list-style-type: none"> • Aktiivista elämäntapaa kehitettiin esimerkiksi rakentamalla kuntoportaita ja pyöräreittejä • Kunnat lisäsivät yhteistyötä eri toimijoiden ja kuntien kanssa palveluiden tarjoamisessa • Kulttuuripalveluiden saatavuutta parannettiin kuntien yhteistyön avulla sekä lisäämällä osallistavaa kulttuuritoimintaa
		<ul style="list-style-type: none"> • Yritysten ja oppilaitosten välille luotiin ekosysteemitointia • Maakunnan asukkaiden digiosaamista kehitettiin ja digitaalisen materiaalin saavutettavuutta parannettiin • Jatkuva oppimista kehitettiin esimerkiksi työvoima- ja lyhytkoulutusten määrää lisäämällä

 <p>11 KESTÄVÄT KAUPUNGIT JA YHTEISÖT</p>		<ul style="list-style-type: none"> • Aukkaita on osallistettu päätöksentekoon ja yhteistyöryhmiä on perustettu • Rakennus- ja liikenneinfrastruktuuria on kehitetty kestävämmäksi • Monipaikkaisen elämäntavan edellytyksiä on luotu esimerkiksi joustavalla työnteon mallilla
 <p>16 RAUHA, OIKEUDENMUKAISUUS JA HYVÄ HALLINTO</p>		<ul style="list-style-type: none"> • Maakunnassa on tuettu heikommassa asemassa olevia, koulutettu maahanmuuttajia, osallistettu asukkaita ja kehitetty palveluiden monikielisyttä • Päätöksistä kerrotaan ymmärrettävästi, joka lisää läpinäkyvyyttä • Avointa dataa jaetaan ja tuotetaan asukkaiden ja organisaatioiden saataville
 <p>17 YHTEISTYÖ JA KUMPPANUUS</p>	<p>Kaikkia näkökulmia yhdistävä kestävyys</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Päätöksiä tehdään maakunnassa sisäisten kumppanuusverkostojen, kuntien ja asukkaiden yhteistyöllä sekä ulkoisesti muiden maakuntien ja Euroopan unionin yhteistyöllä • Asioita saadaan maakunnassa aikaan yhteistyöllä

Maakuntaohjelman 2022–2025 arviointia

Vuoden 2025 aikana tuotetussa kyselyssä sekä verkostojen avainhenkilöiden haastatteluissa pyydettiin arvioimaan ohjelmakautta 2022–2025 sen mukaan, millainen tunne verkostoille jäi ohjelmakaudesta ja millaisia parannuksia he toivovat yhteistyöhön tulevalle ohjelmakaudella. Yleinen tunne ohjelmakaudelta oli positiivinen, sillä maakunnassa on saatu paljon aikaan. Suurin osa toimenpiteistä on edennyt suunnitellusti, vaikka osa kaipaakin yhä huomiota. Ohjelmaa kuvailtiin haasteelliseksi, mutta inspiroivaksi ja ilmapiiriä kehittämismyönteiseksi ja rakentavaksi.

Osa verkostoista on kokenut toteutuksen etäiseksi. Esimerkiksi hajautunut ekosysteemi tekee yhteisestä kehittämisestä ja sen koordinoinnista haasteellista. Tästä seuraa myös se, että ei saada tarkkaa tietoa eri toimenpiteiden etenemisestä. Verkostoille tulisi asettaa tulostavoitteita ja selkeät roolit. Osa verkostoista on sitä mieltä, että toimenpiteiden tulisi olla konkreettisempia ja toteutuskelpoisempia. Tiekartat ja ekosysteemit tulisi saada näkyvämmäksi maakuntatasolla. Lisäksi toteutusten eteneminen ja arviointi on haastavaa lyhyellä aikavälillä. Kaikkia toimenpiteitä ei saada alkuun näin lyhyellä aikavälillä. Pitkäjänteisen työn edellytyksenä on johdonmukainen suunnitelmien laadinta ja niiden toteutus, joka on toteutunut ohjelmakauden aikana.

Verkostot nostivat haasteeksi yritysten osallistamisen. Vaikka verkostojen kautta toimenpiteet ovat edenneet hyvin, yritysedustajat tulisi huomioida paremmin, jotta he kokisivat saavansa enemmän

hyötyä jaostotoiminnasta. Ratkaisuina verkostot ehdottivat lisätoimenpiteitä ja parempaa viestintää. Yrityksen eivät koe lahjoituksia motivoivina, vaan esimerkiksi suojelutoimet tulisi tuotteistaa yrityksille.

Yleisenä haasteena toiminnassa nousi esiin myös rahoitus ja kustannukset. Rahoitusmahdollisuuksia voisi jatkossa pohtia eri verkostojen kesken yhteistyön kautta. Yhteistyötä tulisi lisätä myös kokeilu- ja kehitysalustoissa. Lisäksi maakunnan reuna-alueiden erityispiirteet ja kehittämisteemat tulisi huomioida nykyistä vahvemmin. Tämä tukisi aluekehitystä ja varmistaisi Varsinais-Suomen koko potentiaalin esille pääsyä.

Ehdotuksina jatkoon nostettiin esille alue-ennakointityön uudelleen käynnistämistä, kumppanuustyön jatkamista, asukkaiden osallistamista toimintaan sekä sparrauksen kehittämistä. Sparraukseen tulisi pyrkiä saamaan mukaan myös maakunnan ulkopuolisia toimijoita. Kokeilukulttuuria tulisi myös vahvistaa ja luoda uusia vuorovaikutuskanavia. Kokeilukulttuuri madaltaisi kynnystä testata uusia ratkaisuja ja nopeuttaa niiden käyttöönottoa. Uudet vuorovaikutuskanavat mahdollistavat tiedon ja hyvien käytäntöjen tehokkaan jakamisen.

Maakunnalla on kuitenkin paljon vahvuuksia, esimerkiksi ilmastotavoitteissa on pärjätty hyvin. Kestävyyden edistäminen edellyttää kokonaisvaltaista, laajaa ja jatkuvaa yhteistyötä. Seuraavalla ohjelmakaudella tärkeää onkin vahvistaa jo olemassa olevia vahvuuksia unohtamatta asioita, jotka yhä vaativat kehittämistä.

